

BỒI DƯỠNG NĂNG LỰC XÂY DỰNG VÀ PHÁT TRIỂN CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC NHÀ TRƯỜNG CHO GIÁO VIÊN TRUNG HỌC CƠ SỞ NHẪM ĐÁP ỨNG YÊU CẦU ĐỔI MỚI GIÁO DỤC

Cao Thị Hiền - Trường Cao đẳng Sư phạm Nghệ An

Ngày nhận bài: 11/06/2018; ngày sửa chữa: 14/06/2018; ngày duyệt đăng: 17/07/2018.

Abstract: It is important to build up the capacity of teacher in school's curriculum development in order to improve the quality of teaching staff and to meet the requirements of education reform. The paper analyses the process and the development of capability of teacher and provide solutions to curriculum.

Keywords: Curriculum, teacher, middle school, education reform.

1. Mở đầu

Theo Nghị quyết số 88/2014/QH13 về đổi mới chương trình (CT), sách giáo khoa, thi CT, sách giáo khoa giáo dục phổ thông phải đảm bảo mục tiêu chuyển biến căn bản, toàn diện về chất lượng và hiệu quả giáo dục phổ thông, kết hợp dạy chữ, dạy người và định hướng nghề nghiệp góp phần chuyển nền giáo dục nặng về kiến thức sang nền giáo dục phát triển toàn diện cả về phẩm chất và năng lực, hài hòa Đức - Trí - Thể - Mĩ và phát huy tốt nhất tiềm năng của mỗi học sinh. Chương trình giáo dục (CTGD) phổ thông phải phù hợp với điều kiện thực tiễn về đội ngũ giáo viên (GV), cơ sở vật chất, kĩ thuật của nhà trường và khả năng tiếp thu của học sinh.

Để đáp ứng những đòi hỏi của một nền giáo dục Việt Nam hiện đại, đổi mới toàn diện, GV phải vừa là nhà giáo dục, vừa là nhà nghiên cứu, vừa là người học, vừa là nhà văn hóa - xã hội. Vì vậy, một trong những yếu tố then chốt quyết định sự thành công của Đề án đổi mới CT, sách giáo khoa sau 2015 là bồi dưỡng (BD) phát triển năng lực của đội ngũ GV phổ thông; trong đó, BD năng lực xây dựng và phát triển CTGD giúp đội ngũ GV sẽ đáp ứng được yêu cầu nghề nghiệp với quyền tự chủ cao của mình trong hoạt động giáo dục (GD).

Bài viết phân tích quy trình xây dựng và phát triển CTGD nhà trường cho GV ở trường trung học cơ sở (THCS) và các giải pháp triển khai bồi dưỡng năng lực xây dựng và phát triển CTGD nhà trường cho GV.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái niệm

Phát triển CTGD là toàn bộ quy trình xây dựng một CTGD của một giai đoạn nhất định từ việc xem xét nhu cầu đổi mới đến tiến hành các nghiên cứu cơ bản; từ đề xuất các định hướng đổi mới đến hướng triển khai thực hiện. Xây dựng và phát triển CTGD nhà trường là giữ nguyên hoặc điều chỉnh một phần CTGD quốc gia, lựa chọn và sắp xếp lại với sự tham gia của GV, các chuyên gia, cộng đồng nhà

trường cho phù hợp với đối tượng học sinh, điều kiện của nhà trường và điều kiện KT-XH của địa phương.

Phát triển CTGD nhà trường là quá trình nhà trường cụ thể hoá CTGD quốc gia, làm cho CTGD quốc gia phù hợp ở mức cao nhất với thực tiễn của cơ sở giáo dục. Trên cơ sở đảm bảo yêu cầu chung của CTGD quốc gia, nhà trường sẽ lựa chọn, xây dựng nội dung và xác định cách thức thực hiện phản ánh đặc trưng và phù hợp với thực tiễn nhà trường nhằm đáp ứng yêu cầu phát triển của người học, thực hiện có hiệu quả mục tiêu giáo dục [1; tr 21].

Mục tiêu của việc BD năng lực xây dựng và phát triển CTGD là giúp người học hiểu được ý nghĩa của việc xây dựng và phát triển CT trong nhà trường, tìm hiểu kinh nghiệm, quy trình và các nguyên tắc xây dựng và phát triển CTGD nhà trường trong nước và trên thế giới. Trên cơ sở đó, GV có thể vận dụng vào xây dựng và phát triển CTGD ở cơ sở GD đang công tác.

2.2. Quy trình xây dựng và phát triển chương trình giáo dục cho giáo viên ở trường trung học cơ sở

2.2.1. Các hoạt động tìm hiểu, chuẩn bị

- *Tìm hiểu kinh nghiệm trong nước và quốc tế về phát triển CTGD:* Khi tìm hiểu kinh nghiệm quốc tế về xây dựng CTGD, giảng viên hướng dẫn học viên nghiên cứu các vấn đề như quy định GD cơ bản, điểm chung trong hệ thống GD quốc dân, về chu kì đổi mới, về mục tiêu giáo dục THCS, về kết cấu CT, về quy trình tổ chức triển khai CTGD trong nước, học viên cần nghiên cứu những ưu và nhược điểm của CT hiện hành về mặt cơ sở lí luận và thực tiễn. Sau đó, nghiên cứu về CT mới, về quan điểm xây dựng CT, các lĩnh vực GD. Từ đó, phát triển CTGD THCS phù hợp với nhu cầu của người học.

- *Tìm hiểu về quan điểm tiếp cận trong phát triển CTGD THCS:* Trên thế giới, xu thế chủ yếu có 3 cách tiếp cận CT: + *Tiếp cận nội dung* (GD chỉ là quá trình truyền thụ kiến thức của người dạy cho người học); + *Tiếp cận theo mục tiêu* (xác định mục tiêu để làm tiêu

chỉ định hướng chọn lọc kiến thức đưa vào CT); + *Tiếp cận năng lực* (nhà trường là nơi chuẩn bị tiềm năng phẩm chất và năng lực cho người học phát triển). Nền giáo dục Việt Nam đang chuyển hướng từ tiếp cận nội dung sang định hướng tiếp cận năng lực người học - đó là cơ sở cho mọi đổi mới trong GD, từ mục tiêu, nội dung, phương pháp, cách thức kiểm tra, đánh giá...

- *Xây dựng các nguyên tắc phát triển CTGD ở trường THCS*: Phát triển CTGD cần đảm bảo các nguyên tắc sau: + Nâng cao được kết quả thực hiện mục tiêu GD của CT hiện hành; + Đảm bảo tính logic, khoa học và tính thống nhất giữa các môn học và các hoạt động GD; + Đảm bảo tổng thời lượng của các môn học và hoạt động trong mỗi năm học không ít hơn thời lượng quy định trong CT hiện hành; phù hợp với điều kiện thực tiễn của cơ sở (nhân lực, trình độ GV, học sinh, cơ sở vật chất,...); + Đảm bảo phù hợp với năng lực nhận thức, năng lực tư duy và năng lực vận hành; đảm bảo tính khả thi với quyết tâm cao, tinh thần chủ động tích cực, sáng tạo, có sự phối hợp chặt chẽ, thường xuyên giữa các cơ quan quản lý GD.

2.2.2. *Quy trình xây dựng và phát triển chương trình giáo dục ở trường trung học cơ sở*

Bước 1: Phân tích bối cảnh, đánh giá nhu cầu giáo dục

Trên “phông nền” của GD quốc gia, người xây dựng CT nhà trường cần thu thập những thông tin chung về nhu cầu phát triển KT-XH, đặc điểm KT-XH, tình hình dân số và bản sắc văn hóa của địa phương; về mong đợi của cộng đồng dân cư đối với tương lai con em mình và các điều kiện đảm bảo như cơ sở vật chất, đội ngũ GV, đối tượng học sinh, quan điểm quản lý giáo dục của nhà trường... Khi khảo sát, phân tích, đánh giá bối cảnh, người làm CT cần thu thập và xử lý những thông tin cụ thể.

Bước 2: Xác định mục tiêu

Định hướng xây dựng CTGD phổ thông sau năm 2015 đã xác định các nhóm năng lực chung, cốt lõi mà mọi học sinh Việt Nam đều cần để đáp ứng với nhu cầu phát triển xã hội: Nhóm năng lực tự chủ và tự học; nhóm năng lực giao tiếp và hợp tác; nhóm năng lực giải quyết vấn đề và sáng tạo; nhóm năng lực chuyên môn.

Căn cứ vào kết quả phân tích bối cảnh, đánh giá nhu cầu người học để xác định mục tiêu xây dựng và phát triển CTGD. Các mục tiêu hướng đến phải cụ thể, chi tiết, dễ dàng kiểm tra, đánh giá. Ở phần này, người làm CT cần xác định được những mục tiêu chung của cả CT và mục tiêu riêng cho từng chủ đề học tập.

Bước 3: Rà soát CT giáo dục hiện hành, thiết kế nội dung CT mới

Căn cứ vào chuẩn CTGD quốc gia, CTGD địa phương để thiết kế, biên soạn CTGD của nhà trường cho phù hợp.

Lựa chọn, sắp xếp nội dung, người làm CT cần xem xét các vấn đề như: tính giá trị và ý nghĩa của nội dung, tính thích hợp với thực tế xã hội, cân đối các yêu cầu theo cả bề rộng lẫn chiều sâu, xây dựng các mục tiêu đa dạng, tính khả thi và thực tiễn, sự phù hợp với nhu cầu và sở thích của người học. Việc lựa chọn nội dung thường phải dựa vào các tiêu chí cơ bản về ý nghĩa, về tiện ích, về hiệu lực, về tính khả thi. Chẳng hạn, sau khi đã xác định hoặc cắt bỏ những nội dung theo hướng giảm tải thì CT cần được sắp xếp lại theo các chủ đề để phù hợp với đối tượng giáo dục và hoàn cảnh, điều kiện của nhà trường. Qua đó, hình thành, BD các năng lực cho học sinh. Cách sắp xếp những chủ đề này cần linh hoạt: có thể sắp xếp theo phạm vi nội dung (khối lượng tri thức, mức độ sâu rộng của các chủ đề); sắp xếp theo sự tương quan giữa các nội dung được lựa chọn (từ đơn giản đến phức tạp, mở rộng, nâng cao dần theo dạng “xoắn ốc”, từ sự hiểu biết nội dung này đến nội dung khác); tích hợp các khái niệm tri thức, kỹ năng giá trị của nhiều môn học để giúp học sinh có hình ảnh thống nhất về các hiện tượng trong tự nhiên và xã hội.

Bước 4: Lựa chọn phương pháp và hình thức tổ chức dạy học

Phương pháp và hình thức dạy học cũng là một trong những yếu tố chi phối yêu cầu phát triển năng lực người học. Vì vậy, việc định hướng những phương pháp và phương thức dạy học phù hợp, có tính khả thi sẽ góp một phần rất lớn vào thành công của CT và các hoạt động GD. Để hình thành và phát triển năng lực người học, để có thể hướng tới từng đối tượng học sinh, các phương pháp, kỹ thuật dạy học hiện đại cần được chú trọng và sử dụng các phương pháp dạy học tích cực như: thảo luận nhóm, đóng vai, nghiên cứu tình huống, dạy học theo dự án. Trong đó, GV cần chú ý cho học sinh thực hành giải quyết các tình huống trong thực tiễn bài học hoặc trong cuộc sống, thực hiện các dự án học tập, viết phản hồi, tham gia các hoạt động cộng đồng... Bên cạnh đó, GV có thể tổ chức các hình thức dạy học linh hoạt theo yêu cầu của từng chủ đề như trong lớp, ngoài lớp, lớp học tương tác; lớp học mở...

Với cách lựa chọn các phương pháp và hình thức dạy học như vậy, GV giúp học sinh chủ động trong việc tìm kiếm, khai thác, tích lũy nguồn tư liệu, hình thành cho học sinh năng lực chuyên môn, năng lực phương pháp, năng lực xã hội, năng lực cá thể để hoàn thiện và tự khẳng định mình.

Bước 5. Lựa chọn phương pháp và hình thức kiểm tra, đánh giá

Việc lựa chọn phương pháp và hình thức kiểm tra, đánh giá cần đảm bảo các yêu cầu và nguyên tắc như: đánh giá được những năng lực khác nhau của học sinh, đảm bảo được tính khách quan, tính công bằng, tính toàn

diện, tính công khai; đảm bảo tính GD, tính phát triển. Trong quá trình đó, cần có sự phối hợp giữa sự đánh giá của GV và sự tự đánh giá của học sinh. Việc đánh giá không chỉ tập trung vào ghi nhớ kiến thức, kỹ năng môn học mà chú ý quan tâm tới khả năng học sinh giải quyết vấn đề ở các bối cảnh, tình huống của thực tiễn... GV tiến hành đánh giá thường xuyên, đánh giá quá trình, đánh giá qua nhiều hình thức: quan sát, phỏng vấn, nghiên cứu hồ sơ học tập, dự án học tập, tự đánh giá...

Bước 6. Thẩm định CT

Sau khi hoàn thành CT, nhà trường tổ chức thẩm định. Thành viên của Hội đồng thẩm định CT là các nhà chuyên môn, GV cốt cán, GV giỏi, những người tham gia thiết kế và thực hiện CT. Việc thẩm định CT tập trung vào các vấn đề chính như mục tiêu, nội dung CT, phương pháp và hình thức tổ chức dạy học, phương pháp và hình thức kiểm tra, đánh giá, điều kiện cơ sở vật chất. Sau đó, ghi lại biên bản của các phiên họp thẩm định.

Bước 7. Triển khai CT

Sau khi thẩm định, CT sẽ được đưa vào thực hiện thí điểm ở một vài lớp, sau đó kiểm tra, đánh giá, điều chỉnh trong khoảng thời gian ít nhất là một năm học rồi mới đưa vào thực hiện đại trà áp dụng trong toàn trường. Để thực hiện hiệu quả CT mới, GV cần lưu ý đến việc tổ chức các hoạt động dạy học phù hợp với đặc trưng bài học hoặc chủ đề học tập nhằm phát triển năng lực người học. Kế hoạch dạy học của GV phải thể hiện rõ điều này.

Bước 8. Đánh giá CT

Sau khi thực hiện CT, nhà trường tiến hành thu thập, phân tích và xử lý thông tin để xác định những giá trị của CT: ưu điểm và hạn chế của CT, sự tác động của CT đến người học... Đánh giá CT theo trình tự: chuẩn bị đánh giá (xác định mục đích và phạm vi đánh giá, lựa chọn người đánh giá, các phương diện cần đánh giá); xây dựng kế hoạch đánh giá (mục tiêu, thông tin cần thu thập, phương pháp và hình thức đánh giá, thời gian); thu thập thông tin (qua nhiều hình thức và phương pháp khác nhau như quan sát trên lớp, làm bài kiểm tra, sản phẩm học tập...; chú ý nhiều hơn đến đánh giá kỹ năng; các nội dung đánh giá phải xác định đúng các mức độ như nhận biết, thông hiểu, vận dụng thấp, vận dụng cao... Tổ chức thu thập các thông tin chính xác trung thực đồng thời BD cho học sinh những kỹ thuật phản hồi, tự đánh giá nhằm cải tiến quá trình dạy học); phân tích và xử lý thông tin (phân loại theo nhiều mức độ với tiêu chí rõ ràng); xác nhận kết quả (xác nhận kết quả kiểm tra, đánh giá với những mục tiêu đề ra, góp ý và kiến nghị với cấp trên về chất lượng CT, sách giáo khoa, cách tổ chức thực hiện kế hoạch giáo dục...).

2.3. Các giải pháp triển khai bồi dưỡng năng lực xây dựng và phát triển chương trình giáo dục nhà trường cho giáo viên

2.3.1. Khảo sát nhu cầu, xây dựng kế hoạch bồi dưỡng

Căn cứ vào CTGD của Bộ GD-ĐT theo cấp học, hướng dẫn thực hiện nhiệm vụ năm học của Sở GD-ĐT, hàng năm, hiệu trưởng phải xây dựng kế hoạch BD GV về phát triển CTGD nhà trường theo hướng đảm bảo chuẩn kiến thức, kỹ năng theo quy định của cấp học, phát triển năng lực học sinh theo đặc điểm vùng miền. Các kế hoạch BD được triển khai theo kế hoạch BD thường xuyên, BD định kì và giao nhiệm vụ tự BD cho từng GV và tổ chuyên môn.

Kế hoạch BD thường được triển khai trước khi bước vào năm học mới. Để có được kế hoạch BD sát thực, hiệu trưởng phải căn cứ vào CT của Bộ GD-ĐT và CTGD địa phương và đặc điểm học sinh vùng miền, những thành tích đã đạt được của học sinh để xây dựng kế hoạch cho phù hợp. Nhà trường cần nâng cao nhận thức cho GV về tầm quan trọng và sự cần thiết phát triển CTGD nhà trường, trên cơ sở đó khuyến khích GV tự đặt ra những nội dung cần BD

2.3.2. Xây dựng nội dung, chương trình bồi dưỡng

Nội dung CT BD phải được xây dựng dựa trên nhu cầu của GV, nội dung phải đảm bảo tính hiện đại, cân đối giữa lí thuyết với thực hành. Các module kiến thức, kỹ năng về thực hiện quy trình phát triển CT nhà trường phù hợp với đặc điểm vùng, địa phương.

2.3.3. Đa dạng hóa các hình thức bồi dưỡng thu hút cán bộ, giáo viên tham gia

Để thu hút cán bộ, GV tích cực tham gia hình thức BD có thể được thực hiện theo các hình thức sau đây: BD theo hình thức tập trung; BD theo hình thức trực tuyến; BD theo hình thức kết hợp vừa trực tiếp vừa trực tuyến; tự BD có tài liệu hướng dẫn của GV.

Các phương pháp BD cần thực hiện phối hợp: Phương pháp thuyết trình có hướng dẫn; Phương pháp làm mẫu bắt chước; Phương pháp nghiên cứu trường hợp; Phương pháp trải nghiệm thực tế; Phương pháp nêu vấn đề; Phương pháp thảo luận, làm việc nhóm, diễn đàn trao đổi...

Báo cáo viên tùy theo đặc điểm tình hình của nhà trường lựa chọn vận dụng phối hợp các phương pháp và hình thức tổ chức BD cho phù hợp với đối tượng nhằm đáp ứng yêu cầu BD GV.

2.3.4. Đánh giá kết quả bồi dưỡng theo tiếp cận năng lực thực hiện của giáo viên

Kết quả BD cần được đánh giá một cách khách quan, chính xác, tạo động lực cho hoạt động BD và tự BD của cán bộ quản lí, GV. Ngoài kết quả đánh giá, cơ quan quản lí tổ chức BD cần lấy kết quả phản hồi từ học viên tham gia BD để điều chỉnh hoạt động BD tiếp theo.

(Xem tiếp trang 5)

được tiên thì mở lớp BD. Nếu không quy định thống nhất về định mức kinh phí ĐT, BD thì mọi cố gắng tổ chức ĐT, BD đều ít có ý nghĩa. Định mức chi thấp thì không có việc gì được làm đến nơi đến chốn và nó trở thành “cái phanh hãm” đối với mọi động lực thúc đẩy hoạt động ĐT, BD.

3. Kết luận

ĐT, BD là hoạt động để duy trì và nâng cao chất lượng đội ngũ nhà giáo của tỉnh Nghệ An, là điều kiện quyết định sự thành công của công cuộc đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục hiện nay. Với thực trạng đội ngũ GV MN, TH, THCS chưa hội tụ đủ các tiêu chuẩn theo chức danh nghề nghiệp trên địa bàn tỉnh Nghệ An như hiện nay, việc chuẩn hóa đội ngũ đang là yêu cầu cấp bách phải thực hiện ngay. Bên cạnh đó, ĐT, BD nâng cao năng lực của GV vừa là nhiệm vụ vừa là nhu cầu chính đáng của mỗi người. Vì vậy, chúng ta cần phải xác định ĐT, BD không phải là chi phí bỏ ra mà là sự đầu tư cho tương lai, cho sự phát triển.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ GD-ĐT - Bộ Nội vụ (2015). *Thông tư liên tịch số 20/2015/TTLT-BGDĐT-BNV ngày 14/9/2015 quy định mã số, tiêu chuẩn chức danh nghề nghiệp giáo viên mầm non.*
- [2] Bộ GD-ĐT - Bộ Nội vụ (2015). *Thông tư liên tịch số 21/2015/TTLT-BGDĐT-BNV ngày 16/9/2015 quy định mã số, tiêu chuẩn chức danh nghề nghiệp giáo viên tiểu học công lập.*
- [3] Bộ GD-ĐT - Bộ Nội vụ (2015). *Thông tư liên tịch số 22/2015/TTLT-BGDĐT-BNV ngày 16/9/2015 quy định mã số, tiêu chuẩn chức danh nghề nghiệp trung học cơ sở công lập.*
- [4] Ban Chấp hành Trung ương (2013). *Nghị quyết số 29-NQ/TW ngày 04/11/2013 về đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, đáp ứng yêu cầu công nghiệp hóa, hiện đại hóa trong điều kiện kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa và hội nhập quốc tế.*
- [5] UBND tỉnh Nghệ An (2018). *Kế hoạch số 07/KH.UBND ngày 05/01/2018 về thực hiện Đề án “Đào tạo, bồi dưỡng nhà giáo và cán bộ quản lý cơ sở giáo dục đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục phổ thông giai đoạn 2016-2020, định hướng đến năm 2025” trên địa bàn tỉnh Nghệ An.*
- [6] Nguyễn Ngọc Quân - Nguyễn Văn Diễm (2010). *Giáo trình Quản trị nhân lực.* NXB Đại học Kinh tế quốc dân.

- [7] Hoàng Thanh Tú - Ninh Thị Hạnh (2017). *Phát triển chương trình đào tạo, bồi dưỡng giáo viên đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục phổ thông Việt Nam.* Tạp chí Khoa học, Đại học Quốc gia Hà Nội, tập 33, số 2, tr 52-60.

BỒI DƯỠNG NĂNG LỰC XÂY DỰNG...

(Tiếp theo trang 17)

2.3.5. Đảm bảo các điều kiện phục vụ bồi dưỡng

Cần đảm bảo các điều kiện phục vụ BD bao gồm: năng lực của báo cáo viên, nội dung CT, tài liệu, hình thức BD phải hấp dẫn, thu hút người học tham gia; đảm bảo các chế độ, chính sách đối với cán bộ, GV tham gia BD, các phương tiện hỗ trợ dạy và học...

3. Kết luận

BD cho GV THCS về năng lực xây dựng và phát triển CTGD phổ thông là nhiệm vụ không thể thiếu trong việc BD năng lực đội ngũ GV nhằm đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục phổ thông hiện nay. Quy trình xây dựng, phát triển CTGD nhà trường và các giải pháp triển khai BD về năng lực xây dựng và phát triển CTGD nhà trường được đề cập trong bài sẽ giúp các trường sư phạm triển khai BD năng lực xây dựng và phát triển CTGD cho cán bộ quản lý và GV THCS, góp phần BD năng lực nghề nghiệp cho đội ngũ GV.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ GD-ĐT - Dự án Phát triển giáo dục trung học phổ thông giai đoạn 2 (2014). *Năng lực quản lý phát triển chương trình nhà trường trung học phổ thông.*
- [2] Quốc hội (2014). *Nghị quyết số 88/2014/QH13 ngày 28/11/2014 về đổi mới chương trình, sách giáo khoa giáo dục phổ thông.*
- [3] Bộ GD-ĐT (2017). *Chương trình giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể.*
- [4] Bộ GD-ĐT (2017). *Tài liệu Bồi dưỡng theo tiêu chuẩn chức danh nghề nghiệp giáo viên trung học cơ sở hạng II.* NXB Giáo dục Việt Nam.
- [5] Nguyễn Hữu Châu (2006). *Những vấn đề cơ bản về chương trình và quá trình dạy học.* NXB Giáo dục.
- [6] Nguyễn Văn Khôi (2011). *Phát triển chương trình giáo dục.* NXB Đại học Sư phạm.
- [7] Nguyễn Đức Chính (2012). *Phát triển chương trình giáo dục, in trong “Những vấn đề cơ bản về quản lý cơ sở giáo dục thường xuyên”.* NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.